

Noc

*Vysoko klenutý, úzký gotický pokoj.
Faust neklidně na své židli před pulpitem*

FAUST Ach, s právy filozofii
a medicínu jsem studoval
a také teologií
já pohříchu se prokousal –
a teď tu, blázen, stojím, žel,
a ani za mák jsem nezmoudřel.
Titul majstra, ba doktora mám,
vodím křížem a sem a tam
své žáky za nos po deset let –
a dovedu jedno jen povědět:
je nemožné, bychom cokoli znali!
Tím hořem se mi srdce spálí.
Sic chytřejší jsem než ti hňupi doctores,
škrabáci, kněžouři et professores,
z pochyb a svědomí nemám já strážně,
z ďábla a pekla necítím bázně,
však zato se trmácím pořád v smutku,
nenamlouvám si, že znám co vskutku,
nenamlouvám si, že poučovat
dovedu lidi či polepšovat.
Jsem bez statku, jsem bez jmění
a svět mne nezná, necení –
tak ani pes by nežil dál!
A tak jsem se na vědu magie dal,
zda by mi duchů zjev a ret
nejeden taj moh povědět,
bych nemusil v potu tváře víc
o věcech mluvit, z nichž neznám nic,
abych to všechno vyzvěděl,
jaký je světa vnitřní tmel,

abych všech životů semena zočil
a za pouhé slovo je nezašantročil.

Ó, na mou bídu naposled,
ty kdybys, ouplňku můj, shléd,
jenžs o půlnoci tolikrát
zde u pultu mne vídal stát,
nad haldou papírů a knih,
truchlivý druhu, bys mne stih!
Ach, kéž bych tam, kde hor je štít,
směl ve tvém milém světle jít,
s duchy se vznášet kol strží a skrytů,
po lukách vlát v tvém šerosvitu,
vědění setrást, kouř ten čpavý,
a v rose tvé se napít zdraví!

Běda, jsem ještě v tom vězení,
v proklatě ztuhlém sklepení,
kam se i sluníčko lámá mdle
skrz malované tabule?
Knihy v té kobce kol a kol,
ve vetších listech hlodá mol,
až pod klenutí po stěnách
načouzen papír, leží prach;
pouzdra, sklínky a sklenice;
nástrojů plné police,
veteš, co zanechal pra-praděd –
to je tvůj svět, to se zove svět!

A ptáš se ještě, proč jak v past
je lapeno to srdce tvé,
proč nevysvětlitelná strast
ti všecken život z prsou rve?
Ne příroda, ne živý dech,
ne svět, jež Bůh ti ráčil dát:

kol tebe v plesnivých těch zdech
je kostlivec a zvěře hnát!
Ó vzhůru! utec! pryč a ven!
A tato kniha záhadná,
kdys Nostradamem napsaná,
zda nestačí ti průvodem?
Z ní můžeš poznat oběh hvězd,
a příroda-li mistrem jest,
v tvém nitru se to rozhoří,
kterak duch s duchem hovoří.
Je marno myslí neplodnou
posvátné črty vykládat.
Vy duchové, vy nade mnou,
musíte odpověď mi dát!

Rozevře knihu a spatří znamení makrokosmu

Och rozkoše, jež do mých smyslů všech
zde při tom pohledu mi pronikáte!
Já v žilách, nervech cítím nový žeh,
znám náhlé štěstí, vroucí, mladé, svaté!
Zda byl to bůh, kdo psal to znamení,
jímž tajemně se odhalily
všech živlů nejskrytější síly,
jímž v nitru zmlká všechno běsnění
a slasti v blednou hruď se vlily?
Či já jsem bůh? Ó jas, jež zřím!
V ty čisté runy oko zírání,
zří, kterak příroda se tvůrčí rozevírá.
Teď mudrcovu slovu rozumím:
„Vstup k říši duchů zasut není.
Tvůj duch je slep, smrt v prsou tvých.
Své lidské srdce bez prodlení
svlaž, učni, v jitřních červácích!“

Prohlíží znamení

Jak všechno, vše se v celek tká,
jak jedno v druhém žije, hrá!
Stoupají andělé a sestupují,
a z ruky v ruku zlatá vědra plují.
Myrhou peruti voní,
k zemi se schvívají, v zemi se vrývají,
a proletováno, údery křídel srdce vesmíru zvoní!

To divadlo! Však divadlo jen, žel!
Bezmezná příroda, já chytit bych tě chtěl,
leč, ňadra vy, kde nad vámi se nahnu,
z nichž země i nebe své mléko má,
vy, k nimž se tlačí prsa mdlá –
jste zdroj, jste křísící, a já tu zprahnu!

Obrátí nevrle několik listů a spatří znamení ducha země

Jak jinak tímto znamením jsem jat!
Ty, tys mi blíž, ó duchu země;
již stoupá výš má síla ve mně,
již jsem jak novým vínem vzňat.
Mám odvahu, bych v světě zkusil štěstí,
pozemskou slast i všečen bol chci nésti,
chci s nečasem a vichřicí se rvát,
a loď-li praská, v bouři nezoufat.
Nade mnou roste mrak.
Měsíc se ukrývá.
Má lampa rudne! A dým!
Červené paprsky nad hlavou mi srší.
Z klenby velebné vání
dýchá – a hmatá po mně.
Cítím tě blíž a blíž,
duchu, jež volal jsem.

Projev se již!
Škubne to v srdci mém.
Všechn můj pud
k novému víru a citu je vzdmut.
Své srdce tobě cele vzdáno cítím.
Ty musíš, musíš! Necht' to splatím žitím.

*Uchopí knihu a vyřkne tajuplné znamení ducha.
Vyšlehne rudý plamen, duch se objeví v plameni*

DUCH Kdo volá?

FAUST odvraceje se Příliš příšerné...

DUCH Tys na mé sféře dlouho sál,
tys mocně na mne zavolal,
a teď –

FAUST Ach, nesnesu tě, ne!

DUCH Bez dechu prosíš, by směls mne zhlédnout,
chceš slyšet můj hlas, chceš vidět mou líc.
Já mocnému jdu zaklínání vstříc –
Jsem tu! A ty – Teď' zřím tě blednout?
Ty, člověk nadčlověk! Kde duše tvé je hlas?
Kde hrud', jež v sobě svět si stvořila
a hýčkala jej, hřála, nosila,
až vzedmula se k duchům: mezi nás?
Kde, Fauste, jsi? Ty, jehož křik mi zněl,
jenžs na mne ze vší síly dorážel?
Sotva můj dech že na tě sáh,
jak červ se svíjíš v hlubinách,
v bojácně ušlápnutém chvění!

FAUST Tvé tváři couvnout z plamene?
Jsem Faust! Já tvého jsem plemene.